

Katarzyna Karolina Borkowska

Prokuratura Rejonowa Warszawa-Śródmieście w Warszawie

ORCID: 0000-0002-4529-5805

katarzyna.karolina.borkowska@gmail.com

Problematyka przestępstw o marginalnym znaczeniu praktycznym na przykładzie przestępstwa dzieciobójstwa*

Uwagi wstępne

Prawo karne – zgodnie z zasadą subsydiarności reakcji prawnokarnej – winno być stosowane tylko tam, gdzie nie jest możliwa ingerencja innych dziedzin prawa, tj. jako środek *ultima ratio*¹. Nie jest dopuszczalne karne ingerowanie w prawa i wolności jednostki tam, gdzie wystarczająca jest realizacja celu poprzez inne dziedziny prawa². Jak wskazuje Lech Gardocki, „uzasadnienie subsydiarności prawa karnego może mieć charakter pragmatyczny, tj. akcentować potrzebę wyboru środka pociągającego mniejsze koszty społeczne lub skuteczniejszego”³.

Koncepcja przestępstwa oparta jest na wyróżnieniu normy sankcjonowanej oraz sankcjonującej⁴. Norma sankcjonowana nakazuje lub zakazuje określonego zachowania, a norma sankcjonująca nakazuje określonym organom państwa podjęcie działań sankcjonujących względem adresatów norm sankcjonowanych, w przypadku gdy zachowali się oni w sposób niezgodny ze znajdującą w danej sytuacji zastosowaniem normą sankcjonowaną⁵.

* Artykuł został przedstawiony 20 maja 2022 r. na IV Ogólnopolskim Forum Młodych Kryminologów, które odbyło się w dniach 18–20 maja 2022 r. w Białymstoku.

¹ P. Kosmaty, *Znaczenie prawa karnego materialnego w wytyczaniu granic swobody wypowiedzi i wolności prasy*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2017, t. 60, nr 3(231), s. 508.

² K. Wojtyczek, *Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania*, [w:] A. Zoll (red.), *Racjonalna reforma prawa karnego*, Warszawa 2001, s. 302; W. Wróbel, A. Zoll, *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Kraków 2010, s. 82–83 i 321.

³ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2011, s. 28–29. Autor opisuje również problemy przy realizacji zasady subsydiarności prawa karnego w praktyce.

⁴ J. Kulesza, *Zarys teorii kryminalizacji*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 11–12, s. 109.

⁵ Z. Ziemiński, *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980, s. 159.

W polskim systemie prawa karnego brak jest legalnej definicji przestępstwa⁶. Można ją jednak zrekonstruować z przesłanek odpowiedzialności karnej⁷ zawartych w przepisie art. 1 § 1–3 k.k.⁸ Przestępstwo w doktrynie eksplikuje się jako „czyn (działanie lub zaniechanie) człowieka, zabroniony przez ustawę pod groźbą kary jako zbrodnia lub występki, zawiniony umyślnie lub nieumyślnie oraz społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy”⁹. Pojęcie kary kryminalnej jest natomiast definiowane przez naukę prawa karnego jako ujemna reakcja społeczeństwa na popełnione przestępstwo, wyrażająca jego potępienie, stanowiąca osobistą dolegliwość dla jego sprawcy i wymierzona przez konstytucyjnie legitymowany do tego organ państwa¹⁰.

Proces, który określa w danym zjawisku elementy decydujące o jego negatywnej treści społecznej (elementy relewantne z perspektywy prawa karnego), to typizacja czynu zabronionego¹¹, a więc określenie czynu za pomocą ustawowych znamion. Typizacja czynu zabronionego pozwala na stworzenie charakterystyki konkretnego typu przestępstwa¹² – poprzez wskazanie zespołu ustawowych znamion przestępstwa ustawodawca określa zachowanie polegające odrębnej penalizacji. Przez ustawowe znamiona przestępstwa należy natomiast rozumieć „zawarte w ustawie cechy zdarzenia, których całość kształt określa przestępstwo, a które muszą być udowodnione w postępowaniu karnym, aby mogło nastąpić prawidłowe skazanie za przestępstwo”¹³. W każdym typie przestępstwa można wyróżnić następujące grupy znamion: 1) znamiona podmiotu, 2) znamiona strony podmiotowej, 3) znamiona przedmiotu oraz 4) znamiona strony przedmiotowej¹⁴.

Odrębny typ przestępstwa musi więc określać zachowanie człowieka, w którym można wyróżnić wszystkie grupy znamion czynu zabronionego i co do którego ustawodawca dostrzega potrzebę prawnokarnej reakcji. Innymi słowy, ustanowienie danego przestępstwa jako *delictum sui generis* powoduje, że każdy z wyodrębnionych przepisów zawiera odrębną normę sankcjonowaną, której przekroczenie jest zabronione pod groźbą kary.

⁶ L. Gardocki, op. cit., s. 48.

⁷ R. Zawłocki, *Przestępstwo i jego struktura*, [w:] R. Dębski (red.), *Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności*, seria: System Prawa Karnego, t. 3, Warszawa 2017, s. 44.

⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 z późn. zm.), dalej jako k.k.

⁹ L. Gardocki, *Pojęcie przestępstwa i podziały przestępstw w polskim prawie karnym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska – Sectio G” 2013, t. LX(2), s. 30.

¹⁰ T. Kaczmarek (red.), *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, seria: System Prawa Karnego, t. 5, Warszawa 2017, s. 12.

¹¹ E. Hryniewicz, *Skutek w prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 7–8, s. 115; L. Gardocki, *Typizacja uproszczona*, „Studia Iuridica” 1982, t. 10, s. 72.

¹² J. Brzezińska, *Struktura zmodyfikowanych typów przestępstw*, Warszawa 2020, s. 31.

¹³ I. Andrejew, *Polskie prawo karne w zarysie*, Warszawa 1989, s. 115.

¹⁴ L. Gardocki, *Prawo karne...*, s. 62.

Obowiązująca ustawa karna zawiera wiele typów przestępstw, które w statystyce organów ścigania odnotowywane są niezwykle rzadko. Do takich należą m.in. zabójstwo eutanatyczne (art. 150 k.k.), przeprowadzenie zabiegu leczniczego bez zgody (art. 192 k.k.), dyskryminacja wyznaniowa (art. 194 k.k.), czy bigamia (art. 206 k.k.). Liczba przestępstw stwierdzonych w przypadkach tych przepisów w ciągu ostatnich pięciu lat kalendarzowych¹⁵ nie przekroczyła dwóch rocznie.

W tabelach 1–4 przedstawiono dane liczbowe dotyczące wyszczególnionych wyżej przestępstw.

Tabela 1

Zabójstwo eutanatyczne (art. 150 k.k.)

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych
2020	1	0
2019	0	0
2018	2	0
2017	0	0
2016	1	0

Źródło: Portal Polskiej Policji, Statystyka, Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu (148–162), Postępowania wszczęte i przestępstwa stwierdzone z art. 150 KK za lata 1999–2020, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63419,Eutanazja-art-150.html> (data dostępu: 21.05.2022).

Tabela 2

Przeprowadzenie zabiegu leczniczego bez zgody (art. 192 k.k.)

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych
2020	3	0
2019	8	1
2018	6	1
2017	8	2
2016	9	1

Źródło: Portal Polskiej Policji, Statystyka, Przestępstwa przeciwko wolności (189–193), Postępowania wszczęte i przestępstwa stwierdzone z art. 192 KK za lata 1999–2020, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-4/63487,Zabieg-leczniczy-art-192.html> (data dostępu: 21.05.2022).

¹⁵ Na potrzeby analizy statystycznej obrano dane z lat 2016–2020 z uwagi na fakt, że przy opracowywaniu artykułu (21.05.2022) dane za 2021 r. nie były dostępne.

Tabela 3

Dyskryminacja wyznaniowa (art. 194 k.k.)

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych
2020	2	0
2019	2	2
2018	1	0
2017	3	0
2016	6	0

Źródło: Portal Polskiej Policji, Statystyka, Przeszypstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania (194–196), Postępowania wszczęte i przestępstwa stwierdzone z art. 194 KK za lata 1999–2020, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przeszypstwa-przeciwko-5> (data dostępu: 21.05.2022).

Tabela 4

Bigamia (art. 206 k.k.)

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych
2020	4	1
2019	12	0
2018	13	2
2017	13	0
2016	6	2

Źródło: Portal Polskiej Policji, Statystyka, Przeszypstwa przeciwko rodzinie i opiece (206–211), Postępowania wszczęte i przestępstwa stwierdzone z art. 206 KK za lata 1999–2020, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przeszypstwa-przeciwko-7> (data dostępu: 21.05.2022).

Mając na uwadze rozważania zawarte we wstępnej części niniejszego artykułu, należy dojść do wniosku, że skoro w dalszym ciągu przestępstwa o znikomym znaczeniu w praktycznym obrocie prawnym utrzymywane są w ustawie karnej, ustawodawca dostrzega konieczność penalizacji zachowań nimi objętych – w granicach ustawowych znamion. Innymi słowy, legislator nie widzi potrzeby modyfikacji ustawowych znamion określonych typów przestępstw, pomimo że do ich wyczerpania w zasadzie nie dochodzi.

Z drugiej strony wiele zachowań, do których odnoszą się przepisy prawa karnego o marginalnym znaczeniu praktycznym, są społecznie uznawane za wymagające prawnokarnej reakcji. Przykładowo: dyskryminacja społeczna jest – co do zasady – zjawiskiem ocenianym negatywnie. Ustawodawca podejmuje działania zmierzające do jej wyeliminowania, m.in. w procesie uzyskiwania pracy¹⁶. Wskazany wyżej przepis odnoszący się do dyskryminacji

¹⁶ Przepis art. 18^{3a} ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U. z 1974 r., Nr 24, poz. 141 z późn. zm.) stanowi, że pracownicy powinni być równo traktowani w zakresie nawiązania i rozwiązania stosunku pracy, warunków zatrudnienia, awansowania oraz dostępu do szkolenia

w Kodeksie karnym (art. 194 k.k.) dotyczy jedynie dyskryminacji ze względu na wyznanie. Ochronę praw pracowniczych na gruncie prawa karnego, w tym prawa do równego traktowania, można pośrednio rekonstruować z przepisu art. 218 k.k., niemniej jednak przepis ten nie odnosi się wprost do zjawiska dyskryminacji, penalizując złośliwe lub uporczywe naruszanie praw pracownika. W doktrynie prawa pracy i prawa karnego wskazuje się natomiast na niedostateczną ochronę pracownika przed dyskryminacją na gruncie przepisów prawnokarnych¹⁷. Należy więc uznać, że ustawowa regulacja nie odzwierciedla potrzeb społecznych.

Przestępstwo dzieciobójstwa jako przestępstwo o marginalnym znaczeniu praktycznym

Zgodnie z policyjnymi danymi statystycznymi w Polsce w 2020 r. wszczęto 13 postępowań, których przedmiotem było dzieciobójstwo i stwierdzono trzy przestępstwa. Tendencja ta utrzymuje się od kilkunastu lat. Szczegółowe dane liczbowe przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5

Dzieciobójstwo (art. 149 k.k)

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych
2020	13	3
2019	19	5
2018	8	1
2017	14	4
2016	14	1
2015	19	2
2014	21	4
2013	18	1
2012	22	9
2011	24	6

w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w szczególności bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony, zatrudnienie w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy. Przepis ten został dodany do Kodeksu pracy ustawą z dnia 24 sierpnia 2001 r. o zmianie ustawy Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2001 r., Nr 1405, poz. 128) i wszedł w życie w dniu 1 stycznia 2002 r.

¹⁷ M. Szablowska, R. Rasmus, *Prawnokarna odpowiedzialność pracodawcy za nieprzeciwdziałanie dyskryminacji w zatrudnieniu*, „Palestra” 2012, nr 9–10, s. 39–46; B. Bury, M. Dudzik, *Naruszenie zakazu dyskryminacji pracowników jako czyn zabroniony*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2011, nr 86, s. 303–311.

cd. tabeli 5

2010	26	10
2009	28	10
2008	33	13
2007	34	13
2006	42	10
2005	41	12
2004	61	19
2003	41	25
2002	46	28
2001	46	26
2000	59	47

Źródło: Portal Polskiej Policji, Statystyka, Przepięstwa przeciwko życiu i zdrowiu (148–162), Postępowania wszczęte i przestęstwa stwierdzone z art. 149 KK za lata 1999–2020, <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przepięstwa-przeciwko/63417,Dzieciobójstwo-art-149.html> (data dostępu: 21.05.2022).

W 2020 r. liczba stwierdzonych zabójstw noworodków w stosunku do całkowitej liczby przestęstw stwierdzonych wyniosła 0,00013%. Należy zatem wnioskować, że w statystyce przestęstwo stypizowane w art. 149 k.k. jest przestęstwem o marginalnym znaczeniu¹⁸. Jednocześnie dosyć często w mediach pojawiają się doniesienia o zabójstwach nowo narodzonego dziecka. Przypadki dzieciobójstw zwykle spotykają się z szerokim zainteresowaniem społecznym – czyny te budzą w społeczeństwie skrajne emocje, a potępienie wyrażane przez opinię publiczną względem sprawczyni jest szczególnie natężone. W 2014 r. Stella Strzemecka przeprowadziła badania¹⁹, w ramach których przebadano reakcję internautów na przypadki zabójstw dzieci. Zgodnie z uzyskanymi wynikami badań, wyodrębniono następujące typy internautów:

1. Internauci odnoszący się bezpośrednio do osoby sprawczyni:
 - a) nawołujący do egzekucji (74%),
 - b) oskarżyciele opowiadający się za dożywciami (11%),
 - c) wykpiwacze (10%),
 - d) wierzący w nawrócenie (5%).

¹⁸ Jacek Potulski wskazuje, że „zjawisko zabójstwa dziecka w okresie porodu i pod wpływem jego przebiegu zdarza się coraz rzadziej i ma charakter marginalny” – J. Potulski, *Dzieciobójstwo – kwestie prawne i społeczne*, „Niebieska Linia” 2007, nr 6/53, s. 15. Tadeusz Hanausek już w 1962 r. zauważył, że przestęstwo dzieciobójstwa jest „przestęstwem zanikającym” – T. Hanausek, *Z problematyki dzieciobójstwa*, „Państwo i Prawo” 1962, nr 4, s. 675.

¹⁹ S. Strzemecka, *Internauci o „matce-zabójczyni”*. *Przyczynek do analizy socjologicznej*, „Pogranicze. Studia Społeczne” 2014, t. 24, s. 265–275. W badaniach przeanalizowano komentarze dotyczące trzech najbardziej medialnych przypadków dzieciobójstw i zabójstw małoletnich w latach 2003–2013.

2. Internauci odnoszący się pośrednio do osoby sprawczynie:

- a) upatrujący winy w systemie państwowym (62%),
- b) upatrujący winy w członkach społeczeństwa (21%),
- c) upatrujący winy w mediach (13%),
- d) wskazujący na degenerację więzi rodzinnych (4%).

Dokonując analizy przytoczonych danych liczbowych, należy dojść do wniosku, że aż trzy na cztery osoby, których wypowiedź odnosiła się wprost do osoby sprawczynie, nawoływało do jej egzekucji, co dziesiąta osoba opowiadała się za wymierzeniem jej kary dożywotniego pozbawienia wolności. Jednocześnie w grupie osób, których komentarze skierowane były pośrednio do osoby sprawczynie, dwie na trzy osoby dostrzegały winę w sposobie organizacji państwa, a co piąty badany – w społeczeństwie.

Generalnie przyczynę dzieciobójstwa może stanowić albo sam fakt przebytego porodu (jego odbicie w sferze fizycznej oraz psychicznej), albo mogą być nią czynniki pozostające poza procesem porodu, ale jedynie zbiegające się z nim czasem, tj. czynniki społeczne. Czynniki społeczne można podzielić m.in. na:

- styl życia (samorealizacja, związek, szczęście),
- powody rodzinne,
- powody obyczajowe, kulturowe i religijne,
- powody ekonomiczne i bytowe,
- stan psychiczny (choroby psychiczne, upośledzenie umysłowe i inne zaburzenia, które nie są związane z faktem ciąży i aktem porodu)²⁰.

W zależności od danego systemu prawa ustawa karna może uwzględniać większy bądź mniejszy zakres determinant, pod działaniem których matka zdecydowała się popełnić dzieciobójstwo. Proces nadawania przyczynom dzieciobójstwa normatywnego znaczenia, tzn. ujmowania ich w ustawowych znamionach przestępstwa, co do zasady przebiega w sposób następujący:

1. Etap pierwszy: identyfikacja przyczyn dzieciobójstw (ustalenie, jakie czynniki w rzeczywistości prowadzą do przestępstwa).

2. Etap drugi: analiza przyczyn dzieciobójstw pod kątem aksjologii danego systemu prawa, polityki kryminalnej, potrzeb społecznych itd. (określenie, jakie czynniki powinien swoją dyspozycją obejmować przepis odnoszący się do dzieciobójstwa).

3. Etap trzeci: nadanie normatywnej zawartości przepisowi dotyczącemu dzieciobójstwa (uznanie danej przyczyny prowadzącej do zabójstwa noworodka za prawnie relewantną; w przypadku dzieciobójstwa w szczególności znamiona podmiotu i strony przedmiotowej przestępstwa)²¹.

²⁰ K.K. Borkowska, P. Borkowski, *Spoleczne postrzeganie przestępstwa dzieciobójstwa. Raport z badań*, Białystok 2020, s. 41–45; K.K. Borkowska, *Przestępstwo dzieciobójstwa w ujęciu komparatystycznym*, Warszawa 2020, s. 117–132.

²¹ K.K. Borkowska, P. Borkowski, op. cit., s. 65–70.

Warto w tym kontekście wskazać, że poszczególne ustawodawstwa różnie traktują przestępstwo dzieciobójstwa. Część z nich nie wyodrębnia tego czynu jako *delictum sui generis*, inne państwa przewidują za zabicie dziecka odpowiedzialność w typie kwalifikowanym albo uprzywilejowanym z tą różnicą, że przesłanki, od których zależy złagodzenie bądź zaostrzenie odpowiedzialności karnej, są rozmaite²².

W polskiej ustawie karnej dzieciobójstwo jest stypizowane w przepisie art. 149 k.k., który ma następującą treść: matka, która zabija dziecko w okresie porodu pod wpływem jego przebiegu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Zabójstwo noworodka stanowi uprzywilejowany typ zabójstwa ze względu na przeżycie kobiety spowodowane procesem porodu²³. Do znamion strony przedmiotowej przestępstwa dzieciobójstwa należy działanie matki „w okresie porodu” oraz „pod wpływem jego przebiegu”, przy czym przesłanki te muszą zostać wyczerpane w sposób kumulatywny.

„Okres porodu” rozpoczyna się z chwilą wystąpienia pierwszych skurczów macicy, dających postęp porodu (przy porodzie naturalnym) albo z chwilą podjęcia pierwszej czynności zmierzającej do przeprowadzenia zabiegu cesarskiego cięcia bądź zaistnienia medycznych przesłanek konieczności przeprowadzenia zabiegu cięcia cesarskiego lub innego alternatywnego zakończenia ciąży (przy porodzie przez cięcie cesarskie lub innym alternatywnym zakończeniu ciąży)²⁴. Koniec okresu porodu to koniec czasu, gdy przebyty poród wciąż oddziałuje na sprawczynię. Przyjmuje się, że trwa on maksymalnie do kilkudziesięciu godzin po zakończeniu ostatniej fazy porodu, tj. liczonych od chwili wydalenia łożyska²⁵.

Konieczność działania „pod wpływem przebiegu porodu” oznacza, że to sam poród musi wyzwolić zamiar zabicia dziecka²⁶. Przepis art. 149 k.k. obej-

²² K.K. Borkowska, op. cit., s. 104–111 oraz 517–575.

²³ I. Andrejew, *Kodeks karny. Krótki komentarz*, Warszawa 1986, s. 133; B. Michalski, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, seria: Nowa Kodyfikacja Karne – Krótkie Komentarze, Warszawa 2000, s. 157.

²⁴ Uchwała SN z 26 października 2006 r., sygn. akt I KZP 18/06, OSNKW 2006, Nr 11, poz. 97; postanowienie SN z 30 października 2008 r., sygn. akt I KZP 13/08, OSNKW 2008, Nr 11, poz. 90.

²⁵ Wyrok SN z 15 kwietnia 1957 r., sygn. akt IV K 131/57, OSN 1957, z. 3, poz. 32; V. Konarska-Wrzosek, *Komentarz do art. 149 k.k.*, [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 916; J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 1987, s. 92–94; B. Michalski, op. cit., s. 161; K. Daszkiewicz, *O dzieciobójstwie (w świetle kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 r.)*, „Palestra” 1998, nr 5/6, s. 35; A. Gałęska-Śliwka, *Dzieciobójstwo. Analiza karno-medyczna*, Toruń 2011, s. 98; O. Sitarz, *Prawo dziecka do życia w świetle art. 149 kodeksu karnego*, „Przegląd Sądowy” 2004, nr 2, s. 73.

²⁶ J. Brzezińska, *O niektórych kontrowersjach wokół znamion przestępstwa dzieciobójstwa*, „Ius Novum” 2012, nr 2, s. 48; V. Konarska-Wrzosek, op. cit., s. 917; K. Daszkiewicz, op. cit., s. 35–36.

muje swoją dyspozycją tylko takie czynniki, które mają swoje źródło w procesie porodu. Czynniki te mogą wpływać zarówno na sferę fizyczną sprawczyni, jak i na jej homeostazę psychiczną.

Jak już zasygnalizowano, sprawczyni musi działać zarówno w okresie porodu (maksymalnie do upływu kilkudziesięciu godzin od zakończenia okresu porodu, tzn. wydalania łożyska) i pod jego wpływem. Poza uprzywilejowaniem pozostają więc przypadki, gdy sprawczyni działała z powodów innych niż poród (czynniki społeczne) oraz przypadki, gdy sprawczyni działała pod wpływem przebiegu porodu, ale już po zakończeniu jego trwania (m.in. *baby blues*, depresja poporodowa, psychoza poporodowa – szczyt zachorowalności przypada na kilka tygodni po porodzie)²⁷.

Z danych z zakresu medycyny wynika natomiast, że po przebytych porodzie częstymi zjawiskami są: 1) smutek poporodowy (*baby blues*) – dotyka ok. 50–80% kobiet, objawy zwykle rozpoczynają się w drugiej albo trzeciej dobie po porodzie, a maksymalne nasilenie osiągają między piątą a siódmą dobą po porodzie, co do zasady ustępuje po dwóch tygodniach od porodu; 2) depresja poporodowa – dotyka ok. 10–20% kobiet, zazwyczaj pojawia się w pierwszych czterech tygodniach po porodzie oraz 3) psychoza poporodowa – dotyka ok. 0,17% kobiet, najczęściej jej początek przypada na kilka tygodni, a nawet miesięcy, po przebytych porodzie²⁸. Warto wspomnieć o wahaniami hormonalnych i zmianach nastoju powodowanych laktacją, która również stanowi fizjologiczne następstwo porodu²⁹.

Wśród doktryny prawniczej i w dyskursie publicznym – wobec coraz większej świadomości społeczeństwa dotyczącej prokreacji, powszechnego dostępu do metod planowania rodziny oraz minimalizacji potencjalnej ciąży pozamałżeńskich

²⁷ K.K. Borkowska, op. cit., s. 236–243.

²⁸ M. Steiner, K. Yonkers, E. Eriksson, *Mood Disorders in Women*, Londyn 2000, s. 313–328; M. Abou-Salah, R. G nubash, *The prevalence of early postpartum psychiatric morbidity in Dubai: a transcultural perspective*, „Acta Psychiatrica Scandinavica” 1997, nr 5, s. 428–432; K. Wisner, K. Peindl, T. Gigliotti, B. Hanusa, *Obsessions and compulsions in women with postpartum depression*, „Journal of Clinical Psychiatry” 1999, nr 60, s. 176–180; M. Steiner, K. Yonkers, *Depresja u kobiet*, Gdańsk 1999, s. 30–51; M. Steiner, *Postpartum psychiatric disorders*, „Canadian Journal of Psychiatry” 1990, nr 35, s. 89–95; J. Rymaszevska, M. Dolna, M. Gryboś, A. Kiejna, *Zaburzenia psychiczne okotoporodowe – epidemiologia, etiologia, klasyfikacja, leczenie*, „Ginekologia Polska” 2005, nr 4(76), s. 325–327; Komisja Prawa Wielkiej Brytanii, Prawo Komisji nr 304, Morderstwo, Zabójstwo i dzieciobójstwo. Projekt Szósty Dziewiątego Programu Reformy Prawa: Pozbawienie człowieka życia, Izba Gmin (*The Law Commission, Law Com No 304, Murder, Manslaughter and Infanticide. Project 6 of the Ninth Programme of Law Reform: Homicide, The House of Commons*), Londyn 2006, s. 244–246.

²⁹ Problematyka zmian hormonalnych powodowanych laktacją jest opisana m.in. w następujących pracach: R. Mc Ivor, R. Davies, A. Wieck, M. Marks, N. Brown, I. Campbell, S. Checkley, R. Kumar, *The growth hormone response to apomorphine at 4 days postpartum in women with a history of major depression*, „Journal of Affective Disorders” 1996, nr 40(3), s. 131–136; R. Kumar, M. Marks, A. Wieck, D. Hirst, I. Campbell, S. Checkley, *Neuroendocrine mechanisms in post-partum psychosis*, „Biological Psychiatry” 1993, nr 17(4), s. 571–579.

– pojawiają się liczne głosy o braku zasadności utrzymywania dzieciobójstwa w systemie prawa³⁰.

W sierpniu i we wrześniu 2019 r. zostały przeprowadzone badania ankietowe w zakresie społecznego postrzegania przestępstwa dzieciobójstwa na reprezentatywnej grupie mieszkańców miasta Siedlce w województwie mazowieckim³¹. Z analizy odpowiedzi respondentów można wyciągnąć następujące konkluzje:

1. Sposób organizacji państwa i społeczeństwa ma wpływ na liczbę dzieciobójstw – istnienie i wydolne funkcjonowanie instytucji środowiskowo-społecznych przyczynia się do zmniejszenia ich liczby. Jednocześnie większą rolę w prewencji zabójstw noworodków odgrywają rozwiązania środowiskowe niż legalność aborcji „na żądanie”.

2. Przyczyn dzieciobójstw należy upatrywać przede wszystkim w czynnikach wpływających na sferę psychiki kobiety oraz w czynnikach społecznych. Wpływ porodu na sferę fizyczną kobiety nie ma w tym zakresie większego znaczenia. W przypadku oddziaływania porodu na sferę psychiczną kobiety, dzieciobójstwo jest związane przede wszystkim ze schorzeniami uaktywniającymi się w jakiś czas po przebytym porodzie albo istniejącymi stale. Czynniki, których oddziaływanie na psychikę ma miejsce *stricte* „w okresie porodu” (m.in. lęk okołoporodowy, zaskoczenie faktem porodu), co do zasady nie są postrzegane jako przyczyna zabójstw noworodków. Wśród motywów o charakterze społecznym przyczyny związane z szeroko pojętą „obyczajnością” (m.in. ciąża pozamałżeńska, młody wiek rodzącej) tracą na znaczeniu – na rzecz przesłanek związanych z samorealizacją jednostki (m.in. niechęć do posiadania potomstwa, wola życia na określonym poziomie).

3. Społeczeństwo dostrzega polimotywyjność przestępstwa dzieciobójstwa, ale jednocześnie nie uważa za zasadne, aby wszystkie rzeczywiste jego powody prowadziły do uprzywilejowania sprawczyń. Podstawy uprzywilejowania nie powinny stanowić przyczyny o charakterze fizycznym (wpływ porodu na sferę fizyczności) oraz społecznym. Odpowiedzialność karna winna być natomiast złagodzona, gdy poród miał wpływ na sferę psychiki sprawczyń – zarówno w czasie samego porodu, jak też w przypadku jego długotrwałych następstw (*baby blues*, depresja poporodowa, psychoza poporodowa).

³⁰ Tak m.in. Michał Długosz (M. Długosz, *Przestępstwo dzieciobójstwa z perspektywy Konstytucji RP*, „Palestra” 2018, nr 9, s. 71–77). Możliwość derogacji przepisu art. 149 k.k. rozważa również m.in. Jacek Potulski (J. Potulski, op. cit., s. 19–20), Eugeniusz Sindlewski (E.A. Sindlewski, *Przyczynki do problematyki przestępstwa dzieciobójstwa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” 1962, z. 26, s. 78) czy Agnieszka Księżopolska-Breś (A. Księżopolska-Breś, *Odpowiedzialność karna za dzieciobójstwo w prawie polskim*, Warszawa 2010, s. 121–122). Potrzebę zmian legislacyjnych wskazują m.in. Krystyna Daszkiewicz (K. Daszkiewicz, op. cit., s. 43–44) oraz Violetta Konarska-Wrzosek (V. Konarska-Wrzosek, *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym*, Toruń 1999, s. 33).

³¹ Badania te zostały opisane w pracy: K.K. Borkowska, P. Borkowski, op. cit. Przytoczone w niniejszym miejscu wnioski stanowią skróte podsumowanie przeprowadzonych tam rozważań.

4. Społeczeństwo wyraża wysoki stopień punitywności wobec przestępstwa dzieciobójstwa, wskazując, że sankcja karna za dzieciobójstwo i zabójstwo winna być tożsama, nie jest zasadnym wyodrębnianie dzieciobójstwa jako osobnego typu czynu zabronionego oraz że kara za przestępstwo dzieciobójstwa obecnie przewidywana przez ustawę jest zbyt niska.

Kierunek zmian prawa w zakresie dzieciobójstw stanowi w chwili obecnej aktualny problem kryminologii i prawa karnego w wielu państwach. Poniżej zawarte zostały przykłady państw, które w ostatnim czasie dokonywały reform prawa dotyczących m.in. przestępstwa dzieciobójstwa.

W Republice Austrii dzieciobójstwo stanowi uprzywilejowany typ morderstwa³² i jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat³³. W dniu 13 sierpnia 2015 r. w Republice Austrii uchwalono ustawę o zmianie prawa karnego³⁴. Ustawa weszła w życie 1 stycznia 2016 r. Aktem prawnym znowelizowano pierwotne brzmienie przepisu penalizującego przestępstwo dzieciobójstwa. Ustawowe znamiona czynu zabronionego pozostawiono niezmiennione, natomiast obniżono dolną granicę zagrożenia karą z jednego roku pozbawienia wolności na 6 miesięcy pozbawienia wolności. W toku prac legislacyjnych rozpatrywano możliwość zniesienia uprzywilejowania z powodu zachodzenia przemian społecznych i stworzenia wielu innych alternatyw dla rodzających, które nie były dostępne w momencie uchwalania ustawy w 1974 r. Nie zdecydowano się na derogację przepisu, argumentując, że w obecnych czasach nadal zdarza się wiele sytuacji, w których zastosowanie znajduje dyspozycja przepisu § 79 (przykładowo: młody wiek rodzącej). Zaakcentowano ponadto, że zniesienie uprzywilejowania może doprowadzić do sytuacji, w której sądy przyjmą niepożądaną praktykę kwalifikowania dzieciobójstwa nie jako morderstwa w typie podstawowym, ale jako inne uprzywilejowane formy umyślnego pozbawienia życia (np. zabójstwo pod wpływem silnych emocji – § 76). Odniesiono się do przykładu Niemiec, gdzie ustawa karna od dnia 1 kwietnia 1998 r. nie zawiera przepisu odnoszącego się *stricte* do przestępstwa dzieciobójstwa³⁵.

³² W austriackim prawie karnym podstawowym typem przestępstwa penalizującym zabicie człowieka jest morderstwo (*Mord*) – szerzej na ten temat: K.K. Borkowska, op. cit., s. 292–293.

³³ Przepis § 79 ustawy karnej – ustawa z dnia 23 stycznia 1974 r. Kodeks karny (*Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen – Strafgesetzbuch*, BGBl 1974, poz. 60 z późn. zm.), który odnosi się do dzieciobójstwa, ma następującą treść: Matka, która zabija dziecko podczas porodu albo tak długo jak pozostaje pod działaniem przebiegu porodu, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat.

³⁴ Ustawa z dnia 9 grudnia 1975 r. o zmianie kodeksu karnego i innych ustaw (*Bundesgesetz, mit dem das Strafgesetzbuch, das Suchtmittelgesetz, die Strafprozessordnung 1975, das Aktiengesetz, das Gesetz vom 6. März 1906 über Gesellschaften mit beschränkter Haftung, das Gesetz über das Statut der Europäischen Gesellschaft, das Genossenschaftsgesetz, das ORF-Gesetz, das Privatstiftungsgesetz, das Versicherungsaufsichtsgesetz 2016, und das Spaltungsgesetz geändert werden*, BGBl 2015, poz. 112).

³⁵ Parlament Austriacki, StGB 2015. Sprawozdanie Grupy Roboczej (*StGB 2015. Bericht der Arbeitsgruppe*), s. 3, https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXV/III/III_00104/imfna

W prawie Anglii i Walii dzieciobójstwo stanowi przestępstwo-zarzut (*offence-defense*) – kobieta oskarżona o zabójstwo może podnieść „zarzut” dzieciobójstwa³⁶. Angielski *Infanticide Act 1938*³⁷ przewiduje uprzywilejowanie, gdy czyn sprawczyni podyktowany był oddziaływaniem porodu, pozostawiając poza dyspozycją przepisu czynniki społeczne. Wskazać jednak należy, że okres dyspozycji czasowej przestępstwa dzieciobójstwa obejmuje pierwsze 12 miesięcy życia dziecka oraz że ustawa angielska nie wymaga związku przyczynowo-skutkowego między faktem porodu a zabiciem dziecka – zachowanie matki nie musi być powiązane przyczynowo z zakłóceniem umysłowym, ale musi wystąpić w jego czasie (*temporal non causal connection*). Oznacza to, że brak jest konieczności wykazania bezpośredniego związku między przeżytym porodem a zachowaniem przestępczym w postaci zabicia dziecka³⁸. W ramach projektu reformy prawa karnego Anglii i Walii dotyczącej przestępstw przeciwko życiu w 2006 r. przeprowadzono drobiazgowo badania w zakresie zjawiska dzieciobójstwa. W badaniach wzięli udział eksperci z zakresu psychiatrii sądowej (m.in. Ian Brockington). Na podstawie przeprowadzonych badań ustalono, że dzieciobójstwo może być powodowane m.in. długotrwałymi zmianami w psychice sprawczyni powodowanych porodem (np. depresja poporodowa, psychoza poporodowa) oraz chorobami psychicznymi istniejącymi niezależnie od przeżytego aktu porodu (np. zastępczy zespół Münchhausena, zaburzenia urojeniowe). W oparciu o przeprowadzone badania postanowiono o zaniechaniu derogowania *Infanticide Act 1938*, przy czym w doktrynie wskazuje się, że przepisy ustawy mają zastosowanie również do długofalowych oddziaływań porodu na psychikę sprawczyni³⁹.

me_366604.pdf (data dostępu: 21.05.2022). Szerzej na temat dzieciobójstwa w prawie austriackim: K.K. Borkowska, op. cit., s. 283–338.

³⁶ Sekcja 1 ustawy karnej, która odnosi się do dzieciobójstwa, ma następującą treść: W przypadku gdy kobieta w wyniku umyślnego działania albo zaniechania powoduje śmierć swojego dziecka w wieku poniżej 12 miesięcy, jeżeli w czasie działania albo zaniechania jej równowaga psychiczna została zakłócona z powodu jej niepełnej rekonwalescencji po przeżytym porodzie albo z powodu laktacji będącej konsekwencją przeżytego porodu, i jeżeli, gdyby nie niniejszy akt, jej czyn byłby równoważny morderstwu albo zabójstwu, to jest winna zbrodni dzieciobójstwa, i może być za takie przestępstwo traktowana jak zabójczyni dziecka i podlegać karze jak zabójczyni dziecka (ust. 1). Jeżeli w trakcie procesu, w którym kobieta jest oskarżona o morderstwo albo zabójstwo nowonarodzonego dziecka, sąd [*jury*] jest zdania, że umyślne działanie albo zaniechanie kobiety powodujące śmierć dziecka w wieku poniżej 12 miesięcy jest wynikiem zaburzenia równowagi umysłowej spowodowanej niepełną rekonwalescencją po przeżytym porodzie albo z powodu laktacji będącej konsekwencją przeżytego porodu, sąd [*jury*] może – niezależnie od tego, że okoliczności sprawy są takie, że gdyby nie niniejszy akt kobieta taka byłaby winna morderstwu albo zabójstwu – uznać kobietę za winną dzieciobójstwa zamiast morderstwa (ust. 2). Niniejszy Akt nie pozbawia sądu [*jury*] możliwości uznania, że sprawczyni oskarżona o morderstwo dopuściła się zabójstwa albo do uznania, iż była ona nie poczytalna (ust. 3).

³⁷ Ustawa o dzieciobójstwie z 1938 r. (*Infanticide Act 1938*, 1 & 2 George VI, c. 36).

³⁸ Komisja Prawa Wielkiej Brytanii, *Prawo Komisji...*, s. 158.

³⁹ Szerzej na temat dzieciobójstwa w prawie Anglii i Walii: K.K. Borkowska, op. cit., s. 415–481.

W ustawie karnej Republiki Panamy dzieciobójstwo stanowi zabójstwo kwalifikowane – ze względu na okoliczność zabicia osoby poniżej 12 roku życia⁴⁰. Jednocześnie ustawodawca dostrzega problem nielegalnych aborcji, zabójstw noworodków oraz porzuceń dzieci. W odpowiedzi na niepożądane zjawiska społeczne 11 lipca 2017 r. uchwalono ustawę regulującą ochronę życia nowo narodzonych dzieci przed porzuceniem⁴¹. Przedmiotową ustawą w sposób kompleksowy uregulowano ochronę płodu i noworodka w okresie okołoporodowym. Akt prawny powołał do życia m.in. takie instytucje jak anonimowe przekazanie noworodka do instytucji adopcyjnej oraz zobligował instytucje państwowe i samorządowe do udzielenia pomocy matce i dziecku (m.in. medycznej i psychologicznej)⁴².

Wnioski

Podsumowując rozważania zawarte w artykule, można dojść do następujących wniosków.

Po pierwsze, fakt marginalnego znaczenia przepisu prawnokarnego w praktycznym obrocie prawnym (statystykach organów ścigania) nie oznacza, że dane przestępstwo nie jest rzeczywiście spotykane oraz że nie jest istotne społecznie. W tym zakresie należy wskazać przede wszystkim na takie okoliczności, jak: 1) zjawisko „ciemnej liczby przestępstw”⁴³, 2) sposób ujęcia w statystyce, przykładowo: w Niemczech, począwszy od 1998 r., dzieciobójstwa są ujmowane w danych statystycznych jako przestępstwa przeciwko życiu na dzieciach w wieku do 6 lat, w danych statystycznych zbiorczo ujęte są zarówno „zwykle” zabójstwa, jak też zabójstwa eutanatyczne oraz dzieciobójstwa⁴⁴, 3) sposób kwalifikowania danych zachowań pod określone przepisy ustawy karnej, przykładowo: zakwalifikowanie dzieciobójstwa jako zabójstwo w typie

⁴⁰ Przepis art. 132 pkt 3 ustawy karnej – ustawa z dnia 18 maja 2007 r. Kodeks karny (*Código Penal de la República de Panamá*, Gaceta Oficial, 2007-05-22, núm. 25796, págs. 1–80 z późn. zm.), który odnosi się do dzieciobójstwa, ma następującą treść: Przesłpstwo przewidziane w artykule poprzednim [zabójstwo w typie podstawowym (art. 131) zagrożone karą pozbawienia wolności w wymiarze od 10 do 20 lat] jest zagrożone karą pozbawienia wolności od 20 do 30 lat w przypadku zabicia dziecka do 12 roku życia.

⁴¹ Przedprojekt Zgromadzenia Narodowego Panamy dotyczący ustawy regulującej ochronę nowo narodzonych ofiar przed opuszczeniem i dodaniem artykułu do kodeksu karnego – *Anteproyecto de ley que regula protección de los recién nacidos víctimas del abandono y adiciona un artículo al código penal* z dnia 4 lipca 2016 r., przedprojekt nr 1/2016–2017, http://www.asamblea.gob.pa/antproy/2016_A_1.pdf (data dostępu: 21.05.2022).

⁴² Więcej na ten temat: K.K. Borkowska, op. cit., s. 171–173.

⁴³ B. Holyst, *Kryminologia*, Warszawa 1986, s. 48–53.

⁴⁴ T. Höynck, M. Behnsen, U. Zähringer, *Tötungsdelikte an Kindern unter 6 Jahren in Deutschland: Eine kriminologische Untersuchung anhand von Strafverfahrensakten (1997–2006)*, Wiesbaden 2015, s. 15.

podstawowym, gdy brak jest przepisu odnoszącego się *stricte* do przestępstwa dzieciobójstwa oraz 4) różnice w nomenklaturze, przykładowo: dzieciobójstwo w rozumieniu potocznym jest czym innym niż w ujęciu prawnym, szczególnie ważne jest to w przypadku porównywania statystyk organów ścigania i statystyk innych instytucji państwowych (np. centralnego urzędu statystycznego danego państwa czy statystyk prowadzonych przez organizacje społeczne).

Po drugie, ustawodawca powinien podjąć działania mające na celu ustalenie, z jakich przyczyn przepis nie funkcjonuje w praktycznym obrocie prawnym – poprzez zweryfikowanie, czy jego zawartość normatywna odpowiada: 1) polityce kryminalnej państwa, 2) potrzebom i problemom społecznym, 3) treści kryminologicznej oraz 4) aktualnemu stanowi wiedzy z różnych nauk.

Po trzecie, przy dokonywaniu ewentualnych zmian prawa pożądana jest analiza, jak poszczególne rozwiązania funkcjonują w innych państwach (tytułem przykładu można wskazać Republikę Austrii, gdzie jednym z kluczowych argumentów przeciwko derogacji przepisu § 79 ustawy karnej penalizującego dzieciobójstwo były wnioski wyciągnięte w procesie analizy problemów powstałych w Niemczech po derogacji przepisu odnoszącego się *stricte* do dzieciobójstwa) oraz jakie przepisy z innych dziedzin prawa regulują odnoszą się do danego zjawiska i w jaki sposób sprawić, aby rozwiązania przez nie przewidziane były spójne (przykładem może być Republika Panamy – ustawodawca zaostrzył reakcję prawnokarną na dzieciobójstwo, ale jednocześnie przewidywał szereg rozwiązań środowiskowo-społecznych, które mają temu zjawisku przeciwdziałać).

Po czwarte, zbyt pochopna derogacja przepisu, który jest rzadko wykorzystywany w praktycznym obrocie prawnym, może prowadzić m.in. do powstania luk w prawie, eskalacji zachowań społecznie niepożądanych oraz wypracowania niepożądanej praktyki wykładni prawa *contra legem* albo nadużywania innych instytucji części ogólnej prawa karnego.

Po piąte, oczywistym jest, że stanowienie i nowelizacja prawa w obszarach kontrowersyjnych, gdzie prawo styka się z aksjologią, różnymi światopoglądami oraz polityką jest zadaniem trudnym i wymagającym uwzględnienia interesów różnych grup społecznych. Ustawodawca staje przed wyzwaniem zapewnienia należytej ochrony różnym dobrom prawnym, przy czym istota żadnego z nich nie może zostać naruszona. Prawnokarna ochrona życia – i związane z nią zjawiska takie jak aborcja, eutanazja, podżeganie do samobójstwa oraz dzieciobójstwo – stanowią swego rodzaju *evergreen* doktryny prawa karnego i dyskursu społecznego.

Po szóste, przepis art. 149 k.k. wymaga nowelizacji. Jako postulat *de lege ferenda* można wskazać dokonanie modyfikacji znamion strony przedmiotowej przestępstwa dzieciobójstwa w ten sposób, aby przepis obejmował swoją dyspozycją również dalekosiężne konsekwencje przebytego porodu. Realizacja takowego postulatu mogłaby nastąpić poprzez odejście od przesłanki tempo-

ralnej w postaci „okresu porodu” wraz z jednoczesnym obostrzeniem ustawowego zagrożenia karą. Przepis art. 149 k.k. miałby wtedy następującą treść: matka, która zabija dziecko pod wpływem przebiegu porodu, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8 i obejmowałyby – zgodnie ze wskazaniami medycyny i postulatami społecznymi – takie zjawiska, jak: *baby blues*, depresja poporodowa oraz psychoza poporodowa. Jednocześnie zagrożenie karą zostałoby podwyższone (i dolna, i górna granica)⁴⁵.

Wykaz literatury

- Abou-Salah M., Gnubash R., *The prevalence of early postpartum psychiatric morbidity in Dubai: a transcultural perspective*, „Acta Psychiatrica Scandinavica” 1997, nr 5.
- Andrejew I., *Kodeks karny. Krótki komentarz*, PWN, Warszawa 1986.
- Andrejew I., *Polskie prawo karne w zarysie*, PWN, Warszawa 1989.
- Bafia J., Mioduski K., Siewierski M., *Kodeks karny. Komentarz*, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1987.
- Borkowska K.K., *Przestępstwo dzieciobójstwa w ujęciu komparatystycznym*, C.H. Beck, Warszawa 2020.
- Borkowska K.K., Borkowski P., *Spoleczne postrzeganie przestępstwa dzieciobójstwa. Raport z badań*, Temida 2, Białystok 2020.
- Brzezińska J., *O niektórych kontrowersjach wokół znamion przestępstwa dzieciobójstwa*, „Ius Novum” 2012, nr 2.
- Brzezińska J., *Struktura zmodyfikowanych typów przestępstw*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Bury B., Dudzik M., *Naruszenie zakazu dyskryminacji pracowników jako czyn zabroniony*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2011, nr 86.
- Daszkiewicz K., *O dzieciobójstwie (w świetle kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 r.)*, „Palestra” 1998, nr 5/6.
- Dębski R. (red.), *Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności*, seria: System Prawa Karnego, t. 3, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Długosz M., *Przestępstwo dzieciobójstwa z perspektywy Konstytucji RP*, „Palestra” 2018, nr 9.
- Gałęska-Śliwka A., *Dzieciobójstwo. Analiza karno-medyczna*, Wyd. Nauk. UMK, Toruń 2011.
- Gardocki L., *Pojęcie przestępstwa i podziały przestępstw w polskim prawie karnym*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska – Sectio G” 2013, t. LX(2).
- Gardocki L., *Prawo karne*, C.H. Beck, Warszawa 2011.
- Gardocki L., *Typizacja uproszczona*, „Studia Iuridica” 1982, t. 10.
- Hanausek T., *Z problematyki dzieciobójstwa*, „Państwo i Prawo” 1962, nr 4.
- Holyst B., *Kryminologia*, PWN, Warszawa 1986.
- Höyneck T., Behnsen M., Zähringer U., *Tötungsdelikte an Kindern unter 6 Jahren in Deutschland: Eine kriminologische Untersuchung anhand von Strafverfahrensakten (1997–2006)*, Springer VS, Wiesbaden 2015.

⁴⁵ Dalsze propozycje nowelizacji przepisu art. 149 k.k. zaproponowano również w następujących pozycjach: K.K. Borkowska, op. cit., s. 600–601 oraz K.K. Borkowska, P. Borkowski, op. cit., s. 149–151.

- Hryniewicz E., *Skutek w prawie karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 7–8.
- Kaczmarek T. (red.), *Nauka o karze. Sądowy wymiar kary*, seria: System Prawa Karnego, t. 5, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Komisja Prawa Wielkiej Brytanii, Prawo Komisji nr 304, Morderstwo, Zabójstwo i dzieciobójstwo. Projekt Szósty Dziewiątego Programu Reformy Prawa: Pozbawienie człowieka życia, Izba Gmin (*The Law Commission, Law Com No 304, Murder, Manslaughter and Infanticide. Project 6 of the Ninth Programme of Law Reform: Homicide, The House of Commons*), Londyn 2006.
- Konarska-Wrzosek V., *Komentarz do art. 149 k.k.*, [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Konarska-Wrzosek V., *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym*, TNOiK, Toruń 1999.
- Kosmaty P., *Znaczenie prawa karnego materialnego w wytyczaniu granic swobody wypowiedzi i wolności prasy*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2017, t. 60, nr 3(231).
- Księżopolska-Breś A., *Odpowiedzialność karna za dzieciobójstwo w prawie polskim*, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.
- Kulesza J., *Zarys teorii kryminalizacji*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 11–12.
- Kumar R., Marks M., Wieck A., Hirst D., Campbell I., Checkley S., *Neuroendocrine mechanisms in post-partum psychosis*, „Biological Psychiatry” 1993, nr 17(4).
- Mc Ivor R., Davies R., Wieck A., Marks M., Brown N., Campbell I., Checkley S., Kumar R., *The growth hormone response to apomorphine at 4 days postpartum in women with a history of major depression*, „Journal of Affective Disorders” 1996, nr 40(3).
- Michalski B., *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*, seria: Nowa Kodyfikacja Karna – Krótkie Komentarze, Ministerstwo Sprawiedliwości, Warszawa 2000.
- Potulski J., *Dzieciobójstwo – kwestie prawne i społeczne*, „Niebieska Linia” 2007, nr 6/53.
- Rymaszewska J., Dolna M., Gryboś M., Kiejna A., *Zaburzenia psychiczne okoloporodowe – epidemiologia, etiologia, klasyfikacja, leczenie*, „Ginekologia Polska” 2005, nr 4(76).
- Sindlewski E.A., *Przyczynki do problematyki przestępstwa dzieciobójstwa*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” 1962, z. 26.
- Sitarz O., *Prawo dziecka do życia w świetle art. 149 kodeksu karnego*, „Przegląd Sądowy” 2004, nr 2.
- Stefański R. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Steiner M., *Postpartum psychiatric disorders*, „Canadian Journal of Psychiatry” 1990, nr 35.
- Steiner M., Yonkers K., *Depresja u kobiet*, Via Medica, Gdańsk 1999.
- Steiner M., Yonkers K., Eriksson E., *Mood Disorders in Women*, Martin Dunitz, Londyn 2000.
- Strzemecka S., *Internauci o „matce-zabójczyni”. Przyczynki do analizy socjologicznej*, „Pogranicze. Studia Społeczne” 2014, t. 24.
- Szablowska M., Rasmus R., *Prawnokarna odpowiedzialność pracodawcy za nieprzezwyciężenie dyskryminacji w zatrudnieniu*, „Palestra” 2012, nr 9–10.
- Wisner K., Peindl K., Gigliotti T., Hanusa B., *Obsessions and compulsions in women with postpartum depression*, „Journal of Clinical Psychiatry” 1999, nr 60.
- Wojtyczek K., *Zasada proporcjonalności jako granica prawa karania*, [w:] A. Zoll (red.), *Racjonalna reforma prawa karnego*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2001.
- Wróbel W., Zoll A., *Polskie prawo karne. Część ogólna*, Znak, Kraków 2010.

Zawłocki R., *Przestępstwo i jego struktura*, [w:] R. Dębski (red.), *Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności*, seria: System Prawa Karnego, t. 3, C.H. Beck, Warszawa 2017.

Ziemiński Z., *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, PWN, Warszawa 1980.

Zoll A. (red.), *Racjonalna reforma prawa karnego*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2001.

Summary

The problem of crimes of marginal practical importance on the example of the crime of infanticide

Keywords: criminal law, infanticide, declining crime, derogation of the criminal law, different type of crime.

The crime codified in Article 149 of the Criminal Code is a crime of marginal practical significance – in the last dozen or so years, the number of infanticides has been a percentage of one per cent of the number of crimes recorded in Poland. At the same time, cases of infanticide usually receive wide public attention. In Polish law, infanticide is a privileged type of homicide due to the psychological experience of the woman caused by the process of childbirth. Among the legal doctrine and in the public discourse – in view of the growing awareness of the society concerning procreation, the widespread access to family planning methods and the minimalization of the condemnation of extra-marital pregnancies – there are numerous voices about the lack of legitimacy of maintaining infanticide in the legal system. It should be pointed out in this context that individual legislations treat the crime of infanticide differently. Some of them do not separate this act as a *delictum sui generis*, other states provide for qualified or privileged responsibility for killing a child, with the difference that the prerequisites for mitigating criminal responsibility are different.

The subject of this paper is the problem of crimes of marginal practical significance, using the crime of infanticide as an example. The aim of the research is to prove that the normative content of the crime of infanticide does not correspond to its criminological content. In the paper, the elements of the crime of infanticide have been analyzed and statistical data illustrating the scale of the phenomenon have been quoted. Then, a comparison of the Polish regulation with selected foreign norms was made. The most important conclusions drawn from the work are that the provision of Article 149 of the Criminal Code does not include in its disposition all the factors which in fact lead to the murder of newborns, which raises questions about the validity of the regulation in the face of contemporary needs and constitutes a contribution to the formulation of *de lege ferenda* postulates.

